

Festiwale są bardzo ważnym elementem kultury Buriatów, bowiem zadaniem ich jest również ukazanie procesu jednoczenia się wszystkich buriackich plemion i grup regionalnych.

3.2. *Opisywanie teatru. Realizacja projektu dla studentów*

Kultura postrzegana jest współcześnie (Wojciech Józef Burszta, Jeremy Rifkin, Antonio Negri) jako zasób albo „źródło praktycznych korzyści”, to z jej zasobów bowiem korzystają organizacje lokalne, rodzące się inicjatywy artystyczne, stowarzyszenia, animatorzy kultury. W tym kontekście, jak ujmuje to Wojciech Józef Burszta, kultura, będąc zasobem, jest jedynie pretekstem dla działań edukacyjnych, artystycznych i kulturalnych, które przekształcają ową kulturę „w nową wartość, wynikającą z aktywności działających osób i grup”²¹³.

Tadeusz Skoczek, omawiając różnorodne aspekty kultury studenckiej w latach 1975–1989, pisze:

„Początkowo była to amatorska działalność w dziedzinie teatru, kabaretu, piosenki, plastyki, grafiki, rysunku satyrycznego, a nawet zjawisk związanych ze studenckimi zespołami folklorystycznymi. Często kulturę studencką utożsamiano z piosenką poetycką (inaczej poezją śpiewaną), piosenką turystyczną, a nawet ze studenckimi rajdami turystycznymi”²¹⁴.

Czy współcześnie można zainteresować studentów czynnym udziałem w kulturze teatralnej poprzez poznawanie dorobku artystów, analizę uznanych dzieł teatralnych oraz próbę wspólnego, poszukującego uczestnictwa w procesie twórczym?

3.2.1. *Cele naukowe projektu*

Celem projektu *Opisywanie teatru* jest poszukiwanie odpowiedzi na pytania: *W jaki sposób narzędzia z różnych dyscyplin naukowych przyczyniają się do powstania, przebiegu i odbioru tego samego procesu twórczego?* oraz *Czy z punktu widzenia różnych dyscyplin naukowych ten sam proces twórczy i jego poszczególne elementy oznaczają to samo?* Projekt powinien być realizowany z jednoczesnym łącznym udziałem przedstawicieli i specjalistów dwóch różnych dyscyplin, np. semiotyki i retoryki teatru, sztuki aktorskiej i sztuk plastycznych, wiedzy o mediach i wiedzy o teatrze. Poprzez realizację projektu należy zainteresować studentów wykorzystaniem już zdobytej przez nich wiedzy z zakresu np. kulturoznawstwa, animacji kultury, dziennikarstwa, wiedzy o teatrze do działań praktycznych i rozwoju ich własnych zainteresowań. Projekt *Opisywanie teatru* jest projektem autorskim.

²¹³ V. Dunaeva, *Badanie kultury w PRL i ZSRR oraz nowe spojrzenie na kulturę w polskiej i rosyjskiej socjologii po przełomie ustrojowym*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 2–3/2011, s. 117.

²¹⁴ T. Skoczek, *Kultura studencka 1975–1989: próba opisu zjawiska*, „Niepodległość i Pamięć”, nr 18/3–4 (35–36)/2011, s. 159.

3.2.2. Założenia projektu

WSTĘP:

Zamieszczenie na stronie internetowej uczelni ogłoszenia o naborze studentów chętnych do udziału w tym projekcie (ilość miejsc ograniczona – 15 osób). Organizacja indywidualnego spotkania ze studentami, dokładne wyjaśnienie celów i przebiegu projektu oraz przedstawienie terminarza spotkań.

CZĘŚĆ I:

Uczestnicy projektu wspólnie oglądają wybrane przez prowadzących projekt przedstawienia teatralne zarejestrowane w wersji telewizyjnej (chodzi o możliwość zatrzymania, powtórnego obejrzenia i analizy danego fragmentu teatru dramatycznego, spektaklu baletowego, operowego, musicalowego). Następnie w toku otwartej dyskusji studenci określają i argumentują znaczenie poszczególnych elementów teatralnych w danej realizacji (kostium, rekwizyt, słowo, aktorstwo, reżyseria, własne odczucia), wykorzystując do tego posiadaną przez siebie wiedzę z danej dyscypliny.

CZĘŚĆ II:

Uczestnicy projektu wspólnie oglądają wybrane przez prowadzących przedstawienia teatralne realizowane w różnej konwencji teatralnej (teatr dramatyczny, opera, balet, teatr muzyczny) prezentowane przez teatry stacjonarne w danym mieście. Następnie w toku otwartej dyskusji i argumentacji określają znaczenie poszczególnych elementów teatralnych w danej realizacji (kostium, rekwizyt, słowo, aktorstwo, reżyseria, muzyka, własne odczucia), wykorzystując do tego wiedzę ze swojego kierunku studiów oraz zdobytą przy realizacji części pierwszej.

CZĘŚĆ III:

1. Uczestnicy projektu wspólnie pracują nad wybranym przez prowadzących tekstem dramatu. Realizowane powinny być takie elementy jak: analiza treści dramatu, cel i forma jego realizacji, środki teatralne, warsztat wykonawczy itd. Prowadzący projekt nie zajmują się reżyserowaniem tekstu, ale raczej ukierunkowaniem pomysłów i rozwiązań inscenizacyjnych samych uczestników.
2. Efekt wspólnej pracy powinien zostać przedstawiony w formie pokazu dla publiczności, którą mogą być inni studenci, wykładowcy, grupa społeczna. Po pokazie wspólnie z widzami przeprowadza się dyskusję na temat znaczenia poszczególnych elementów teatralnych w tej realizacji (kostium, rekwizyt, słowo, aktorstwo, reżyseria, własne odczucia) i konfrontuje z założeniami realizatorów.

Czas realizacji: 14 dni, po trzy godziny dziennie, lub inny wariant dogodny dla studentów.

3.2.3. Przebieg realizacji projektu – Katedra Studiów Interkulturowych Europy Środkowo-Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego

Powyższy projekt realizowano ze studentami w Katedrze Studiów Interkulturowych Europy Środkowo-Wschodniej UW (Wydział Lingwistyki Stosowanej i Filologii Wschodniosłowiańskich UW, we współpracy z dr. Robertem Borochem, kulturoznawcą, specjalistą z zakresu semiotyki, UW) od listopada 2015 r. do maja 2016 r., ale nie został on przeprowadzony w całości. Zrealizowano jedynie bardzo fragmentarycznie część I i III. W projekcie brało udział – zmiennie – od 3 do 6 uczestników. Uczestnicy projektu wspólnie oglądali wybrane przez prowadzących przedstawienia teatralne zarejestrowane w wersji telewizyjnej: *Mieszczanin szlachcicem*, *Ożenek*, *Cyrano de Bergerac*, *Romeo i Julia*, *Kolacja na cztery ręce*, *Kartoteka*, *Burza*, spektakl baletowy *Romeo i Julia*, spektakl angielskiego teatru The Glob. Następnie poprzez krótką dyskusję i pytania ankietowe określali znaczenie poszczególnych elementów teatralnych w danej realizacji telewizyjnej (kostium, rekwizyt, słowo, aktorstwo, reżyseria, własne odczucia). Z części III zrealizowaliśmy jedynie jedno czytanie i analizę fragmentu tekstu. Analizę dramatu *Iwona, księżniczka Burgunda* rozpoczęłam od głośnego czytania i analizy kolejnych scen, tłumacząc sensy, konteksty i podteksty poszczególnych kwestii, zachowania postaci, analizując ich wzajemne relacje i odniesienia. Jako przykłady podobnych zachowań przytaczałam zachowania znane uczestniczkom z życia publicznego (scena z żebrakiem). Jedna z osób biorących udział w projekcie przyznała, że do tej pory myślała (po jednym przeczytaniu tekstu w domu), iż to Iwona jest dziwna w świecie pozostałych postaci dramatu. Po mojej analizie pierwszych scen i poszczególnych kwestii studentka uczestnicząca w projekcie stwierdziła, że dopiero teraz dostrzegła rzecz odwrotną w dramacie, a mianowicie „dziwność” całego dworu i otoczenia tytułowej bohaterki. Następnie opowiadałam, jak został pokazany początek dramatu w inscenizacji Krzysztofa Rościszewskiego na deskach Teatru Polskiego w Bydgoszczy, jakie było jego znaczenie w spektaklu oraz odniesienia do rzeczywistości, omówiłam specyfikę i znaczenie retoryczne plakatu do tego przedstawienia (pozytyw i negatyw portretu Króla jako nawiązanie do symboliki stanu wojennego w Polsce i postaci gen. W. Jaruzelskiego), jak na tle dworu (kostiumy, ruch postaci, scenografia) rysowała się postać Iwony oraz dlaczego reżyser stworzył tak odmienny od innych realizacji wizerunek granej przeze mnie postaci (workowata sukienka, rozpuszczone włosy, uważne, przenikliwe spojrzenie). Pokazałam uczestniczkom zdjęcia z tego przedstawienia zamieszczone na portalu Polski Wortal Teatralny. Na końcu spotkania uczestniczki wyraziły chęć obejrzenia w przyszłości próby spektaklu w zawodowym teatrze. Do następnego spotkania i kontynuacji realizacji projektu już nie doszło, gdyż niemożliwym stało się skoordynowanie zajęć studentów z ich pracą i realizacją projektu. Najlepszym wariantem pracy ze studentami wydaje się więc wariant stałych zajęć fakultatywnych włączonych do programu studiów albo wersja dwutygodniowych warsztatów wyjazdowych. Pomimo tak skąpej liczby uczestników projektu ważnym doświadczeniem są refleksje

studentów wyniesione z tych spotkań oraz moje obserwacje, że tego typu zajęcia są potrzebne nie tylko na kierunkach artystycznych.

Analiza ankiety

Oglądanie sztandarowych produkcji teatru telewizji rozpoczęliśmy od spektaklu *Mieszczanin szlachcicem* z 1969 r. zrealizowanego dla polskiego Teatru Telewizji w reż. Jerzego Gruzy z tytułową rolą Bogusława Kobieli. Następnie oglądane, analizowane i dyskutowane były spektakle telewizyjne: *Ożenek* (1976 r.) w reż. Ewy Bonackiej z Wiesławem Michnikowskim i Czesławem Wołłejką w rolach głównych, *Cyrano de Bergerac* (1981 r.) w reż. Krzysztofa Zaleskiego z Piotrem Fronczewskim w roli tytułowej i Lilianą Głabczyńską w roli Roksany, *Romeo i Julia* – angielskiej BBC w reż. Alvina Rakoffa, *Kartoteka* (1979 r.) w reż. Krzysztofa Kieślowskiego z genialną rolą Gustawa Holoubka, *Burza* – spektakl będący zapisem telewizyjnym przedstawienia z 2003 r. w wykonaniu zespołu TR Warszawa w reż. Krzysztofa Warlikowskiego.

Ilość ankiet wypełnianych po obejrzeniu spektakli: *Mieszczanin szlachcicem* [6], *Ożenek* [3], *Cyrano de Bergerac* [3], *Romeo i Julia* [3], *Kartoteka* [5], *Burza* [4]. W sumie wypełniono 24 ankiety. Uczestniczkami projektu były kobiety, w przedziale wieku od 20 do 26 lat, z wykształceniem licencjackim i wyższym.

Pytania i odpowiedzi zawarte w ankiecie projektu *Opisywanie teatru* były następujące:

1. Jakie znaczenie wg Pani/Pana w obejrzanym przedstawieniu pełni (opisz własnymi słowami):

słowo:

Mieszczanin szlachcicem:

- ważne, ze względu na sceny nauki wymowy głosek, żarty, gry słowne, bez których spektakl by stracił;
- kluczowe, subtelna ironia, inteligentny dowcip;
- stanowi bazę;
- bardzo duże, napędza akcję;
- bardzo ważną rolę;
- kunszt wymawianych słów wprowadza specyficzną atmosferę.

Ożenek:

- najważniejsze, dzięki niemu rekwizyty, muzyka, światło nie były tak istotne;
- bardzo ważne, pozwala zrozumieć uczucia i myśli postaci (wypowiedane dla widza);
- kluczowe, poczucie humoru, według mnie, uratowało całą sytuację.

Cyrano de Bergerac:

- najważniejsze w tym spektaklu;
- bardzo ważne, całe przedstawienie zbudowane na słowie;
- element dominujący (odgrywa największe znaczenie).

Romeo i Julia:

- deklamowanie niejednokrotnie mi się nie podobało, uważam, że można było to zagrać lepiej;
- ważne, ale źle się sprawdzał spektakl oparty na słowie w takim telewizyjnym wydaniu;
- ogromne, największe.

Kartoteka:

- tekst odgrywa b. ważną rolę w tej sztuce;
- bardzo ważne, ale nie pierwszoplanowe (gra aktorów dużo ważniejsza);
- ogromne znaczenie;
- ogromne, słowo jest mistrzem tej sztuki, napędza ją;
- najważniejsze, idealnie odzwierciedlające przedstawione realia; skupia na sobie całą uwagę.

Burza:

- W tym spektaklu każdy element miał równe prawa. Wszystkie były znaczące. Nie wolno było żadnych zgubić;
- słowa na siebie nakładały się; intertekstualność; wiele możliwych interpretacji;
- bardzo duże, słowo jest tu kluczem do interpretacji sztuki;
- ważne, ale nie najważniejsze, było jednym z wielu równorzędnych elementów.

kostium:*Mieszczanin szlachcicem:*

- istotny dla zaznaczenia charakteru sfer, w jakich dzieje się fabuła, był nie tylko kostiumem, ale też rekwizytem;
- w kilku scenach miał duże znaczenie, ale nie zwracałam na nie większej uwagi;
- podkreśla charakter bohatera i groteskowość postaci;
- duże, podkreśla cechy postaci;
- wraz ze słowem najważniejszą rolę;
- niezbędny, mówiący o realiach, w których przedstawienie się odbywa [chodzi o akcję sztuki – przyp. M.P.].

Ożenek:

- bardzo przerysowane, dodawały komiczności;
- ważny, przerysowany i kiczowaty, podkreślał cechy postaci;
- być może istotne w kontekście przerysowania, ale nie podobały mi się.

Cyrano de Bergerac:

- przenosił widza w nastrój epoki, był ubarwieniem;
- mało istotny w przedstawieniu, ale wykonany z ogromną uwagą;
- znaczące, ciężko byłoby bez dobrych kostiumów.

Romeo i Julia:

- adekwatne do epoki przedstawionej;
- ważny, przybliżał realia;
- duże znaczenie, jedna z pozytywnych rzeczy w spektaklu.

Kartoteka:

- kostium postaci z przeszłości;
- piżama głównego bohatera dawała pole do interpretacji;
- niewielkie;
- duże, ale nie najważniejsze;
- mam wrażenie, iż był ciemny bardzo.

Burza:

- znaczące;
- strój zupełnie normalny, zwyczajny, nie zwracający uwagi;
- w przypadku tej sztuki nie przywiązałam uwagi;
- bez znaczenia, aktor miał błyszczeć, a kostium nie przeszkadzać.

rekwizyt:*Mieszczanin szlachcicem:*

- nie miały pierwszorzędного znaczenia, nie odgrywały dużej roli, nie było rekwizytów–symboli;
- zwróciły moją uwagę dopiero pod koniec;
- podkreśla groteskę;
- niewielkie;
- dość znaczącą;
- przydatny, ułatwiający przekaz.

Ożenek:

- nie odegrał specjalnej roli;
- spektakl był ubogi w rekwizyty;
- nie miały większego znaczenia.

Cyrano de Bergerac:

- szable [chodzi o szpady – przyp. M.P.] i listy były to rekwizyty, które zwróciły moją uwagę;
- mało ważny;
- nie musiałyby być rekwizytów.

Romeo i Julia:

- ubogi;
- w planach ogólnych mało widoczny;
- duże znaczenie.

Kartoteka:

- z wyjątkiem scen z przeszłości, scenografia składa się z codziennych przedmiotów;